

Отримано: 11 листопада 2013 р.

Прорецензовано: 2 грудня 2013 р.

Прийнято до друку: 20 грудня 2013 р.

Хімченко А. М. Щодо сутності поняття «корпорація» та її класифікації як економічної категорії / А. М. Хімченко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'ячук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 80–85.

УДК: 334.012.34

JEL Classification: M11

Андрій Миколайович Хімченко,
кандидат економічних наук, доцент ДонНУ

ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОРПОРАЦІЯ» ТА ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

У статті досліджено сутність поняття «корпорація», розглянуті підходи до класифікації корпорацій, окреслено сутнісні характеристики корпорації як економічної категорії, висвітлено найбільш повну класифікацію корпорацій та виділені організаційно-правові форми їх функціонування.

Ключові слова: корпорація, акціонерне товариство, класифікація корпорацій, організаційно-правові форми корпорацій.

Андрей Николаевич Химченко,
кандидат экономических наук, доцент ДонНУ

ПО СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ «КОРПОРАЦИЯ» И ЕЕ КЛАССИФИКАЦИИ КАК ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КАТЕГОРИИ

В статье исследована сущность понятия «корпорация», рассмотрены подходы к классификации корпораций, очерчены сущностные характеристики корпорации как экономической категории, освещена наиболее полная классификация корпораций и выделены организационно-правовые формы их функционирования.

Ключевые слова: корпорация, акционерное общество, классификация корпораций, организационно-правовые формы корпораций.

Andrii Mykolaiovych Khimchenko,
PhD in Economics, Donetsk National University

THE ISSUE OF «CORPORATION» CONCEPT AND ITS CLASSIFICATION AS AN ECONOMIC CATEGORY

Essence of concept «corporation» is investigational in the article, considered going near classification of corporations, sущнісні descriptions of corporation are outlined, as an economic category, the most complete classification of corporations and distinguished legal forms of her functioning are lighted up.

Keywords: corporation, corporation, as an economic category, classification of corporations, legal forms of corporations.

Постановка проблеми. Перехід України до ринкової економіки призвів до змін інституційних форм суб'єктів господарської діяльності. Виокремлення корпорацій в окремий суб'єкт економічної діяльності – прояв цих змін, а отже, поняття «корпорація» стало новим та дискусійним. Звідси виникає необхідність комплексного теоретичного дослідження цього поняття. Становлення корпоративних підприємств як організаційної форми підприємництва відбулося в процесі еволюції підходів до організації форм ведення бізнесу. Тому багато вчених досі дискутують щодо сутності та класифікаційних ознак такої структури, як корпорація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню участі інтегрованих акціонерних структур у розвитку національної економіки, зокрема ролі корпорацій, присвячено роботи В. Андрієнко, Т. Белікової, В. Грицькової, Д. Задахайла, О. Кібенка, А. Кушнерука, Ю. Лисенко, В. Мокряка, Г. Назарової. Приділено увагу сутності поняття «корпорація», його еволюційний розвиток та класифікації розглянуто в роботах Б. Андрушківа, О. Боріка, П. Буряка, Л. Дмитриченко, М. Колесника, Л. Чуніхіної та багато інших вчених-економістів.

Однак недостатньо повно розкрито питання економічної сутності «корпорація», форм їх функціонування та класифікаційних ознак, що призводить до мінімізації забезпечення результативного й ефективного управління діяльністю корпораціями.

Метою статті – дослідження економічної сутності корпорацій, форм їх організації та виокремлення найбільш повної й економічно правильної їх класифікації.

Викладення основного матеріалу. Узагальнюючи наявні погляди щодо використання терміна «корпорація», потрібно зазначити, що й досі не існує єдиного визначення цього терміна. Погляди дослідників не мають однаковості у питанні визначення сутності поняття «корпорація». Частина науковців вважає, що термін «корпорація» походить від латинського «corporatio», що означає союз, товариство, об'єднання [1], інші – що цей термін походить від латинського «corpus habere», що означає правовий статус юридичної особи [2], ще інші вважають, що корпорація не обов'язково є юридичною особою, проте однозначно є колективом (лат. «corporalis» – тілесний, речовий) [3].

Відповідно до Господарського кодексу України, корпорацією визнається договірне об'єднання, що створене на основі складання виробничих, наукових та комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, із делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного із учасників органам управління корпорації [4, ст. 120].

Так, корпорація, за визначенням комерційного словника, – це широко розповсюджена у країнах із розвинутою ринковою економікою форма організації підприємницької діяльності, яка передбачає долю власність, юридичний статус та зосередження функцій управління в руках верхньої ланки професійних управлінців (менеджерів), які працюють за наймом [5, с. 192].

Таке визначення передбачає наявність таких обов'язкових умов для функціонування корпорацій: певний ступінь розвитку економіки; можливість здійснення підприємницької діяльності населенням, співіснування різних форм власності, наявність професійних управлінців [6, с. 32].

На думку С. Чернишова, сучасна корпорація – це певна група осіб, яка професійно займається розробленням та прийняттям управлінських рішень, яка має в цьому аспекті самосвідомість та послідовно використовує розвинуті сучасні технології прийняття рішень [7].

С. П. Кукура зазначає, що корпорація – це складна соціально-економічна та технічна система, що інтегрує різноманітні ресурси й чинники, людей, підприємства, які об'єдналися для здійснення спільної діяльності та досягнення загальних цілей [8, с. 57].

Ю. Брігхем та Дж. Х'юстон визначають корпорацію як відповідним чином оформлену та зареєстровану економічну одиницю, чії активи відділені від особистої власності власників та менеджерів [9, с. 23].

У першій українській національній економічній енциклопедії корпорація визначається як колективна форма капіталістичних підприємств, що існують у вигляді акціонерних підприємств відкритого та закритого типу [10, с. 85].

В. Г. Полонський, С. В. Белоусова та О. М. Белоусов визначають корпорацію як правову форму бізнесу, відокремлену від конкретних осіб, що володіють підприємствами, які в неї входять [12, с. 9].

Існують різні погляди щодо питання, які форми підприємницьких об'єднань належать до корпорацій. Це можна пояснити відмінністю трактування вченими-економістами характерних рис, які властиві корпорації.

Відповідно до однієї з розповсюджених точок зору, корпорація – це колективне утворення, організація, що визнана юридичною особою, заснована на об'єднаних капіталах (добровільних внесках) і яка здійснює соціально-корисну діяльність. У цьому випадку корпорації властиві такі риси:

1. Наявність юридичної особи.
2. Інституціональний поділ функцій управління й власності.
3. Колективне прийняття рішень власниками й (або) найманими управлінцями.

Термін корпорація використовується для визначення господарюючого суб'єкта, що створюється декількома юридичними особами (не включаючи участі фізичних осіб), при цьому кожна із них можна розглядати як самостійний економічний суб'єкт, пов'язаний із певними майновими відносинами, спільним веденням бізнесу, загальними цілями, інтересами, організаційною структурою [6, с. 32].

С. О. Орехов вважає, що в наявній економіко-правовій системі за своїм правовим статусом і економічною сутністю найбільш повно ідентифікуються із визначенням корпорації акціонерні товариства, що відповідає світовій господарській та правовій практиці [11, с. 11].

Отже, можемо зазначити, що корпорація – це договірне об'єднання підприємств своїх виробничих та наукових можливостей для досягнення ними єдиної комерційної мети шляхом делегування повноважень централізованому органу управління.

Але корпорація, перш за все, економічна категорія, яка має сутнісні характеристики із певними ознаками (рис. 1).

Корпорація, як економічна категорія, відображає систему суспільно-економічних відносин між:

- суб'єктами внутрішньої інституційної середовища (членами корпорації за дольовою участю у виробництві та розподілі створеного продукту);
- усіма суб'єктами зовнішнього інституційного середовища стосовно використання економічних ресурсів виробництва та присвоєння створеного продукту;
- корпорацією та державою стосовно розподілу створеного корпорацією доходу і формування бюджету держави [13, с. 36].

Рис. 1. Сутнісні характеристики корпорації як економічної категорії (розроблено автором на основі джерела 13, с. 36–37)

Корпоративні відносини не можуть існувати без організаційного оформлення, оскільки вони виникають для цілей ведення певної діяльності. Але стосовно корпорацій, то не існує єдиного погляду щодо їх організаційних форм. Так, Х. Окумура до корпорацій, окрім акціонерних товариств, зараховує холдинги [14, с. 79].

М. Колесник із корпораціями ідентифікує інтегровані промислово-фінансові групи, перш за все, – із транснаціональними корпораціями [15, с. 75].

П. Буряк говорить про інтегровані корпоративні структури, до яких зараховує корпорації, концерни, холдинги, фінансово-промислові групи, транснаціональні корпорації [16, с. 182]. Стає зрозумілим, що концерни, холдинги, промислово-фінансові групи вчений не ідентифікує із корпораціями.

Б. Андрушків та О. Борік корпораціями вважають промислово-фінансові групи: «З точки зору економічної теорії, на наш погляд, промислово-фінансові групи можна розглядати як одну із форм корпоративного капіталу...» [17, с. 3].

Розглядаючи перелік суб'єктів Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ), за критерієм організаційно-правових форм господарювання виділяють такі, що мають ознаки корпоративності: приватні підприємства; колективні підприємства; дочірні підприємства; сумісні підприємства; акціонерні товариства (публічні та приватні); товариство із обмеженою відповідальністю; товариство із додатковою відповідальністю; повне товариство; командитне товариство; асоціація; корпорація; консорціум; концерн [13, с. 54, 18].

Але постає питання стосовно виокремлення корпорації та акціонерних товариств в окремі одиниці, в той час як багато вчених економістів отождествлюють ці поняття [1; 2; 6; 11; 12; 13; 14].

Відповідно до ЄДРПОУ та Державного комітету статистики України, акціонерне товариство – це товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості, несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а корпорація – це договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації [18].

При цьому акціонерні товариства належать до господарських товариств, а корпорації – до об'єднань підприємств (юридичних осіб).

На наш погляд, найбільш повна та правильна класифікація корпорацій подана авторами Л. И. Дмитриченко, Т. С. Чуніхіною та ін. [13, с. 55–56] (рис. 2).

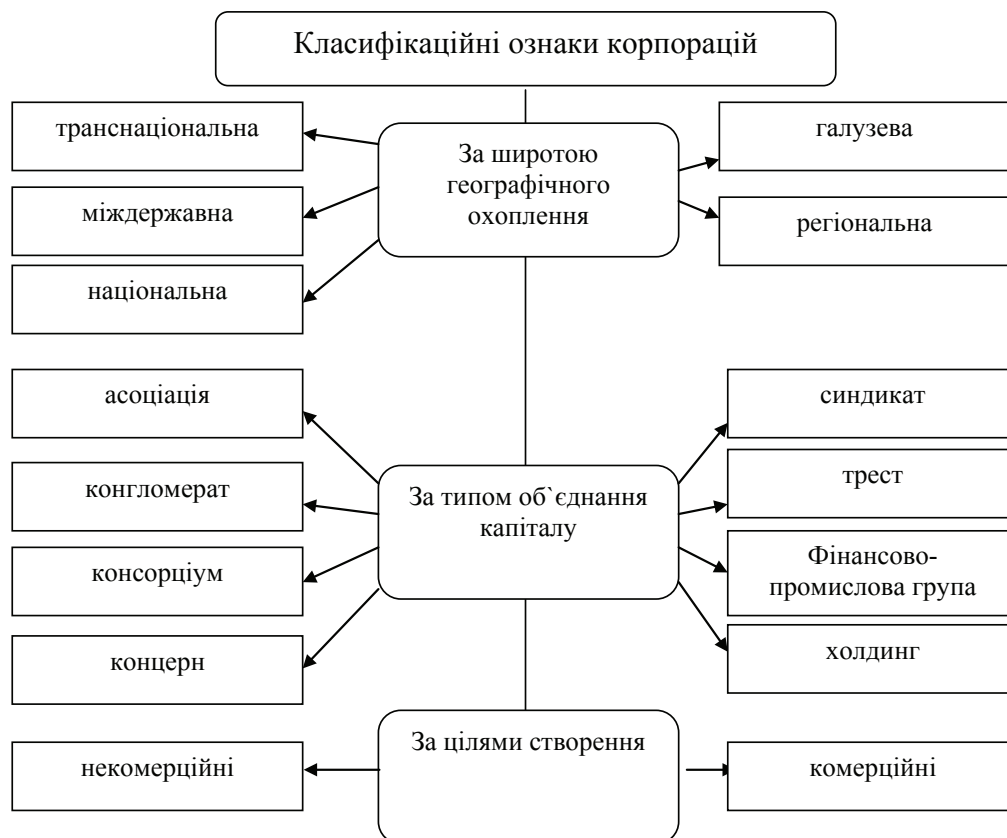

Рис. 2. Класифікація корпорацій (розроблено автором на основі джерела 13, с. 55–56)

Така класифікація розкриває сутність корпорації як асоціації, об'єднання. Аналіз організаційно-правових форм корпорацій – підґрунтя для їх систематизації (рис. 3).

Рис. 3. Організаційно-правові форми корпорацій (розроблено автором на основі джерела 13, с. 57)

Висновки. Корпорація – це договірне об’єднання підприємств своїх виробничих та наукових можливостей для досягнення єдиної комерційної мети шляхом делегування повноважень централізованому органу управління.

Корпорація – це економічна категорія, що відображає систему суспільно-економічних відносин між суб’єктами внутрішньої інституційної середовища (членами корпорації за дольовою участю у виробництві та розподілі створеного продукту); усіма суб’єктами зовнішнього інституційного середовища щодо використання економічних ресурсів виробництва та присвоєння створеного продукту; корпорацією та державою щодо розподілу створеного корпорацією доходу і формування бюджету держави.

Корпорація – це форма організації корпоративного капіталу, яка може виникати у формі: акціонерних товариств (публічні та приватні); товариств із обмеженою відповідальністю; товариств із додатковою відповідальністю; повного товариства; командитного товариства; саме асоціації; саме корпорації; консорціуму; концерну.

Література:

1. Кибенко Е. Р. Корпоративное право Украины : учебное пособие / Е. Р. Кибенко. – Х. : фирма «Эспада», 2001.
2. Степанов П. В. Корпорации в российском гражданском праве / П. В. Степанов // Законност. – 1999. – № 4.
3. Абрамов Я. Принципы корпоративного управления у світі. Чи слід їх запроваджувати в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://justinian.com.ua/article.php?id=1208>.
4. Хозяйственный кодекс Украины. – Х. : ООО «Одиссей», 2010. – 192 с.
5. Баязитов Т. Стратегия: отдельные аспекты формулировки и применения / Т. Баязитов // Управление компанией. – 2002. – 820 с.
6. Корпоративне управління : підручник / Т. Л. Мостенська, В. О. Новак, М. Г. Луцький, Ю. Г. Симоненко. – К. : Каравела ; Піча Ю. В., 2008. – 284 с.
7. Чернышев С. Современные корпорации : монография [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ckr.ru/biblio/text_okpr/16151.htm.
8. Кукура С. П. Теория корпоративного управления / С. П. Кукура – М. : Экономика, 2004. – 478 с.
9. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент. Экспресс-курс. / Ю. Бригхем, Дж. Хьюстон ; пер. с англ. – СПб. : Питер, 2007. – 4-е изд. – 544 с.
10. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / [редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – Т. 2. – 848 с.
11. Орехов С. А. Основы корпоративного управления : учебник / С. А. Орехов, В. А. Селезнев. – М. : Маркет ДС, 2006. – 408 с.

12. Корпоративное управление в непроизводственной сфере : учеб. пособ. / В. Г. Полонский, С. В. Белоусова, А. М. Белоусов. – Херсон : ОЛДИ-плюс, 2003. – 460 с.
13. Корпорация в системе общественного производства : монографія / Л. И. Дмитриченко, Т. С. Чунихина, Л. А. Дмитриченко, А. Н. Химченко. – Донецк : ООО «Східний видавничий дім», 2010. – 184 с.
14. Окумура Х. Корпоративный капитализм в Японии / Х. Окумура ; [пер. с яп.]. – М. : Мысль, 1986. – 252 с.
15. Колісник М. К. Актуальні напрями розвитку промислово-фінансових груп в умовах інтеграції України до світової організації торгівлі / М. К. Колісник // Вісник економічної науки України. – 2006. – № 1 (9). – С. 75–78.
16. Буряк П. Перспективи створення інтегрованих підприємницьких структур / П. Буряк // Вісник економічної науки України. – 2006. – № 2 (10). – С. 182–184.
17. Андрушків Б. М. Створення цільових промислово-фінансових груп, як засіб становлення галузевих економік на сучасному етапі / Б. М. Андрушків, О. Я. Борик // Вісник економічної науки України. – 2007. – № 1 (11). – С. 3–7.
18. Сайт Державного комітету статистики України [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.